

DE TOEKOMST VAN HET HISTORISCH PATRIMONIUM

L. GILLIEAUX, J. THYS

schaalmodellen van locomotieven, rijtuigen, wagens en van verschillende voorwerpen die een beeld geven van de geschiedenis van de sporen en seinen, van de stationsgebouwen, van de Noord-Zuidverbinding enz. Het museum is gratis toegankelijk van maandag tot vrijdag, alsook iedere eerste zaterdag van de maand, zo dit geen feestdag is.

Maar de zorg voor het behoud van het historisch patrimonium van de spoorwegen is niet beperkt tot dit museum. Op meerdere plaatsen van het net, zoals in bepaalde centrale werkplaatsen of tractiewerkplaatsen, worden toestellen of installaties met een historische waarde bewaard. In het bijzonder moet hier de bewaarplaats voor het materieel in Leuven worden vermeld, die instaat voor het behoud van een reeks (overwegend stoom) locomotieven, alsook rijtuigen en wagens, bijzondere toestellen zoals stoomhijskranen, en speciale werktuigen die bij de NMBS werden gebruikt. Bij de stoomlocomotieven is de Consolidation 29013 nog steeds operationeel, terwijl andere, zoals de Atlantic type 12 en de Pacific type 1 worden hersteld of gerestaureerd.

Elk jaar gedurende een week en een weekend in september komt dit « heiligdom » van het spoorverleden tot leven. Ieder die het stoomtijdperk opnieuw wil meemaken, met inbegrip van de erbij horende geuren, geluiden en fluitsignalen, is er dan welkom. In 1990 wordt er open deur gehouden van 24 tot 30 september.

DE COMMISSIE HISTORISCH PATRIMONIUM

Er werd dus reeds heel wat ondernomen om een gedeelte van het historisch patrimonium te beschermen, te herstellen en zelfs opnieuw in gebruik te nemen, en die inspanningen worden voortgezet. Waarom dan nog zo'n commissie oprichten?

We vertrekken van de algemene vaststelling dat de publieke belangstelling voor het verleden en voor de bescherming van het

Gedurende hun 155-jarig bestaan (1835-1990) hebben de spoorwegen in België de vaderlandse geschiedenis aanzienlijk beïnvloed. Naast de diensten die ze het land hebben bewezen en nog steeds bewijzen, lagen de spoorwegen aan de basis van de belangrijke ontwikkelingen, vooral in techniek en industrie : elektrische, stoom- en diesellocomotieven, rijtuigen en wagens, stationsgebouwen, kunstwerken, technieken voor spooraanleg, seininrichting, telecommunicatie enz.

Gelukkig konden talrijke getuigen van dit rijke verleden worden bewaard. Dat is te danken aan het belangeloze, vaak discrete optreden van heel wat scherpzinnige mensen, die voorvoelden hoe waardevol die bewaarde voorwerpen enige jaren later zouden zijn. Ondertussen zijn de opvattingen op dit gebied gewijzigd. Daarom leek het nuttig om preciezer te bepalen welke inspanningen nodig zijn om het historisch patrimonium te behouden en te herwaarderen. Om hierbij doelmatig te werk te gaan is een goede organisatie vereist. Met dit doel voor ogen werd een vaste commissie voor het historisch patrimonium opgericht, waarover we het in dit artikel hebben.

DE GETUIGEN VAN ONS VERLEDEN BEWAREN : NIETS NIEUWS VOOR ONS

Het conserveren van materieel en installaties met historische waarde is voor de NMBS geenszins nieuw. Al sedert geruime tijd werden er hiervoor initiatieven genomen, zowel nationaal, regionaal als lokaal. Uit de periode na de Tweede Wereldoorlog geven we als voorbeeld het spoorwegmuseum. Dit was in de gebouwen van het vroegere Brusselse Noordstation gevestigd, en werd naar het huidige station Brussel-Noord overgebracht toen het oude gebouw moest verdwijnen voor de aanleg van de Noord-Zuidverbinding.

Met de jaren groeide de verzameling van het museum aan met onder meer de « Land van Waas », locomotief die werd gebouwd tussen 1845 en 1847 en tot in 1898 dienst deed. Verder vindt de bezoeker er verzamelingen

historisch patrimonium de laatste twintig jaar sterk is toegenomen. Zowel individuele personen als verenigingen nemen initiatieven om voorwerpen, gebouwen of historische documenten te behouden of te redden. Ook bestaat er bij heel wat verzamelaars interesse voor de meest uiteenlopende onderwerpen; ze bieden soms hoge sommen om wat hun nog ontbreekt, in hun bezit te krijgen. We zien hetzelfde gebeuren bij de spoorweg : een ware passie laat op voor alles wat met het spoor te maken heeft, zoals :

- oude spoorlijnen en bepaalde kunstwerken of gebouwen die de liefhebbers behouden of zelfs opnieuw in dienst willen zien;
- rollend materieel, waarvoor er belangstelling is bij allerlei personen of verenigingen die soms grotendeels of geheel uit spoormannen bestaan;
- voorwerpen, gereedschap en machines;
- boeken, studies, verslagen en andere documenten.

Gezien deze enorme belangstelling, maar ook de talrijke problemen die zich voordeden, leek het wenselijk om binnen de NMBS een vaste Commissie Historisch Patrimonium op te richten. Haar taak bestaat erin de algemene gedragslijn van de Maatschappij te bepalen, de vragen en problemen waarmee men wordt geconfronteerd, te onderzoeken en passende oplossingen uit te werken die overeenstemmen met de vooraf aangenomen principes.

DE DOELSTELLINGEN VAN DE COMMISSIE HISTORISCH PATRIMONIUM

In die optiek wil de Commissie de volgende doelstellingen realiseren :

- Het begrip historisch patrimonium bepalen. De Commissie zal vaststellen welke plaatsen, gebouwen, (kracht) voertuigen, voorwerpen of documenten een reële historische waarde hebben of kunnen krijgen en daarom moeten worden bewaard.
- Limieten vaststellen voor het bewaren van goederen of voorwerpen. De Commissie zal, rekening houdend met de kenmerken en het belang ervan, nauwkeurig bepalen wat dient te worden behouden : lengte van de lijnen, aantal kunstwerken en gebouwen, aantal voertuigen, voorwerpen en uitrustingen.
- De te gebruiken methoden en middelen kiezen om te zorgen voor het behoud, de restauratie en het opnieuw gebruiken van de geselecteerde lijnen, gebouwen, voertuigen of voorwerpen. Zo onderzoekt de Commissie onder meer of de NMBS er belang bij heeft om alleen op te treden, of daarentegen samen te werken met betrouwbare instellingen die willen instaan voor het behoud en de restauratie van bepaalde gebouwen, voertuigen of voorwerpen; die blijven dan wel eigendom van de NMBS en moeten

onder bepaalde voorwaarden worden teruggegeven. De Commissie zal hierbij uiteraard bij elk geval rekening houden met veiligheidsfactoren, alsook met juridische, budgettaire en andere aspecten. De werkwijze van de Commissie en de middelen die ze aanwendt zijn er bovendien op gericht, om met de inspanningen voor het behoud en de herwaardering van het historisch patrimonium bij te dragen tot de verbetering van het imago van de NMBS, bij het publiek, opdat het gebruik van haar diensten zou toenemen.

- Een coördinerende taak vervullen, samen met de dienst van het archief en de historische documentatie.

WERKING VAN DE COMMISSIE

De Commissie werd eind 1989 opgericht en bestaat uit afgevaardigden van de verschillende departementen, cellen en districten. Om de verschillende vragen doelmatig aan te pakken, werden vier subcommissies opgericht die elk op een bepaald domein de voornoemde algemene doelstellingen zullen trachten te bereiken. Die subcommissies zijn :

- De Subcommissie Historisch Patrimonium Onroerende Goederen. Ze behandelt de aanvragen voor het gebruik van buiten dienst gestelde of niet-geëxploiteerde lijnen, en de problemen van stationsgebouwen en andere (bepaalde stations worden al beschermd), en kunstwerken waarvan bepaalde instellingen of verenigingen het behoud wensen (bijvoorbeeld een buiten gebruik gesteld viaduct).
- De Subcommissie Historisch Patrimonium Rollend Materieel. Die bestudeert alle zaken in verband met het behoud van locomotieven, rijtuigen, wagens, speciale voertuigen enz., kortom, alles wat op het net kan rijden. Ze beslist over de keuze van het materieel, de

Er werd reeds heel wat ondernomen om een gedeelte van het historisch patrimonium te beschermen, te herstellen en zelfs opnieuw in gebruik te nemen, en die inspanningen worden voortgezet.

herstelling ervan, de verhuring aan instellingen die voldoende ernstige voorwaarden kunnen bieden, de eventuele gebruiksvoorschriften enz.

De Subcommissie Historisch Patrimonium Roerende Goederen (niet rollend materieel). Die behandelt alle problemen inzake het behoud van toestellen, werktuigen, machines en andere niet-sporende uitrusting. Dat kunnen bijvoorbeeld seinrichtingen zijn, speciale uitrustingen voor het spoor of andere technische verwezenlijkingen voor spoortechnologie. Haar werkwijze vertoont veel gelijkenis met de vorige subcommissie.

De Subcommissie Historisch Patrimonium Archieven en Documentatie.

Die behandelt in het bijzonder de dossiers aangaande de bewaring van geschreven documenten, plans en drukwerken met historische waarde, met inbegrip van de documenten over de getuigen uit het verleden die door een beslissing van de andere subcommissies moeten worden bewaard.

De vier subcommissies hebben dus elk hun domein waarop ze beslissingen nemen voor het behoud van het historisch patrimonium en tevens bepalen ze hoe dit in de praktijk moet : voorwaarden voor eventuele restauratie, gebruik, onderhoud enz. Voor principezaken of vragen van algemeen belang, en ook voor bijzondere gevallen, doen ze een beroep op de Nationale Commissie.

Bij hun werkzaamheden overleggen de subcommissies met de departementen, cellen en districten. Volgens het geval brengen ze dan advies uit (beoordeling vooraleer een beslissing te nemen) of nemen ze een beslissing.

Zo nodig roepen de subcommissies de hulp van deskundigen in, zowel bij de NMBS als erbuiten.

HET HISTORISCH PATRIMONIUM VEILIG STELLEN VOOR DE TOEKOMST

De Commissie Historisch Patrimonium en haar subcommissies hebben dus een multidisciplinaire structuur en zijn tegelijkertijd actief op verscheidene spoorwegdomeinen. Zo kunnen ze de diverse vragen en voorstellen samenbrengen, die over het behoud van de getuigen uit ons verleden geformuleerd worden of zullen worden. Die worden dan onderzocht en behandeld volgens de hierboven beschreven algemene principes en basisvoorschriften. Ongetwijfeld zullen die organisatie en werkwijze een gerichtere en efficiëntere aanpak in het beschermings- en herwaarderingsbeleid voor het historisch patrimonium van de spoorwegen mogelijk maken en ook uitmonden in talrijke nieuwe of

verbeterde contacten met personen of verenigingen, die op het domein hetzelfde beogen als de NMBS. Dit alles draagt bij tot de verwerkelijking van dit nobele doel : de bescherming van de huidige en toekomstige getuigen van het verleden in deze belangrijke tak van onze vaderlandse geschiedenis. Onze medeburgers vandaag en de komende generaties zullen er ons dankbaar voor zijn.

HET BEHOUD VAN HET HISTORISCH SPOORWEGPATRIMONIUM : IN ONS ALLER BELANG

Onze getuigen van het verleden beschermen is een zo belangrijke zaak, dat ze niet enkel aan een paar specialisten of gemotiveerde belangstellenden kan worden overgelaten. De Commissie Historisch Patrimonium bepaalt door haar beslissingen en maatregelen de kwaliteit van de initiatieven op dit gebied, maar ze is hierbij voor een goed deel aangewezen op informatie uit talrijke bronnen van verschillende aard. We doen daarom hier een oproep aan alle spoor mannen, in dienst of gepensioneerd, alsook aan alle belangstellenden : wie beschikt over informatie of suggesties of voorstellen heeft in verband met het materieel, met roerende goederen of archieven, kan contact opnemen met de voorzitters van de verschillende subcommissies.

Dit zijn :

L. Schillings, voorzitter van de Subcommissie Historisch patrimonium Onroerende goederen Departement Infrastructuur I 30.202 sectie 55 tel : 4364 of 02/525 43 64

J. Stiennon, Voorzitter van de Subcommissie Historisch Patrimonium Rollend Materieel, Departement Materieel M 20.11 sectie 56 tel. 4211 of 02/525 42 11

J. Fichet, voorzitter van de Subcommissie Historisch Patrimonium Roerende Goederen, Departement Transport T 10.23 sectie 93 tel. 4123 of 02/525 41 23

T. Delaunois, Voorzitter van de Subcommissie Historisch Patrimonium Archieven en Documentatie, Algemene Diensten AD 01.114 sectie 80-1 tel. 3530 of 02/525 35 30.

Zij zullen de inlichtingen, suggesties of voorstellen in de betrokken subcommissie bespreken.

Nu reeds uiten we onze dank voor de belangstelling en voor elke bijdrage tot de bescherming van het historisch spoorwegpatrimonium. Het gaat hier immers om ons gemeenschappelijk erfgoed.

De commissie werd eind 1989 opgericht en bestaat uit afgevaardigden van de verschillende departementen, cellen en districten.

Onze getuigen van het verleden beschermen is een zo belangrijke zaak dat ze niet enkel aan een paar specialisten of gemotiveerde belangstellenden kan worden overgelaten.